

Οι Άγγελοι στη Θεία Λειτουργία (Αλέξανδρος Χριστοδούλου, Θεολόγος)

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Στα αόρατα που δημιούργησε ο Θεός, όπως ομολογούμε στο Σύμβολο της πίστεως, είναι και οι Άγγελοι. Δεν γνωρίζουμε τον τρόπο και τον χρόνο της δημιουργίας τους, ούτε μας αναφέρει κάτι γι' αυτό η Αγία Γραφή. Ξέρουμε μόνο ότι οι άγγελοι υπάρχουν στον κόσμο μας και ενδιαφέρονται για μας σε κάθε στιγμή της ζωής μας. Ο όρος «άγγελος» που χρησιμοποιούμε για τα ουράνια πνευματικά όντα δεν αποδίδει αυτό που

Θέλουμε να εκφράσουμε. Η λέξη «άγγελος» σημαίνει «αγγελιοφόρος» και αναφέρεται μόνο σε δύο τάξεις που έχουν επαφή με τον άνθρωπο. Όταν πρόκειται να εμφανιστεί στον άνθρωπο ένας Άγγελος παίρνει ανθρώπινη μορφή χωρίς να σημαίνει ότι έχει σώμα. Ο Μέγας Βασίλειος γράφει ότι «η ουσία των αγγέλων είναι μια πνοή ανέμου ή μια αθάνατη φλόγα, και γι' αυτό εντοπίζονται ή γίνονται ακόμα ορατοί με τη μορφή σώματος, εκείνων που είναι άξιοι να τους δουν». Εννοεί ότι εμφανίζονται με ανθρώπινη μορφή αν και δεν είναι ανθρωπίνως ψηλαφητοί. Από την αρχή της δημιουργίας τους δεν έχουν υλική υπόσταση χωρίς να είναι άκτιστοι, όπως ο Θεός. Δεν τους περιορίζει ο χώρος και ο χρόνος. Δεν έχουν ηλικία, ούτε νεότητα ούτε γερατειά, δεν έχουν γένος, αρσενικό ή θηλυκό, δεν γνωρίζουν πόνο ή δυστυχία, ούτε αμφιβολίες ή φόβους. Είναι κήρυκες του Ύψιστου Θεού στα μεγάλα ιστορικά γεγονότα, οδηγοί, φύλακες, σύμβουλοι, προστάτες, παρηγορητές και συμπαραστάτες από τη στιγμή της γέννησης του ανθρώπου ως την τελευταία στιγμή της ζωής του.

Τα τάγματα των Αγγέλων είναι 9. Τα Σεραφίμ (Ησ.6,2), τα Χερουβίμ (Εζεκ. 10,1), οι Θρόνοι (Κολ. 1,16), οι Κυριότητες (Κολ.1,16), οι Εξουσίες (Α΄Πετρ. 3,22), οι Δυνάμεις (Κολ. 1,16, Εφ.3,10), οι Αρχάγγελοι (Α΄Θεσ.4,15) και οι Άγγελοι. Τα αγγελικά τάγματα χωρίζονται σε τρεις ομάδες που ο Άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης ονομάζει «χορούς αγγέλων». Ο πρώτος χορός είναι τα Σεραφίμ, τα Χερουβίμ και οι Θρόνοι. Δεν έχει σχέση με τον άνθρωπο αλλά ασχολούνται με τη λατρεία του Θεού. Ο δεύτερος χορός είναι οι Κυριότητες, οι Εξουσίες και οι Δυνάμεις. Θεωρούνται κυρίαρχοι του διαστήματος και των άστρων. Δεν έχουμε άμεση επαφή με αυτόν αν και η γη ανήκει στην κυριαρχία του. Ο τρίτος χορός είναι οι Αρχές, οι Αρχάγγελοι και οι Άγγελοι που έχει τη γη κάτω από τη φροντίδα και προστασία του. Από τους επτά Αρχαγγέλους η Αγία Γραφή αναφέρει τα ονόματα μόνο των 4, των Αρχαγγέλων Μιχαήλ, Γαβριήλ, Ραφαήλ και Ουριήλ.

Παρακάτω θα δούμε τη συμμετοχή των αγίων Αγγέλων στη Θεία Λειτουργία.

Στα κείμενα των καθημερινών ακολουθιών της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ιδιαίτερα δε της Θείας Λειτουργίας, γίνεται πολύ συχνά αναφορά στους αγίους Αγγέλους. Με τον τρόπο αυτό εκφράζει το βαθύ σεβασμό της στους ιδίους τους Αγγέλους αλλά και στο έργο τους για τη σωτηρία των ανθρώπων.

Πριν αρχίσει η Θεία Λειτουργία, στο τέλος του Όρθρου, ψάλλουμε τη Δοξολογία που αρχίζει με το «Δόξα εν υψίστοις Θεώ...», τα λόγια που έψαλλαν οι άγγελοι κατά τη γέννηση του Ιησού Χριστού. Ολόκληρη η Δοξολογία είναι ύμνος στη δόξα και το μεγαλείο του Θεού. Στη Θεία Λειτουργία οι άγγελοι αναφέρονται πολλές φορές. Τα ουράνια πνεύματα μαζί με τους ζώντες πιστούς αλλά και τους κεκοιμημένους στέκονται μπροστά στο θρόνο του Θεού.

Η πρώτη οπτική επαφή του πιστού με τους αγγέλους όταν μπαίνει μέσα στον ναό είναι οι δύο μεγάλες εικόνες στις δύο πλαϊνές πόρτες του τέμπλου με τους αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ. Από τις δύο αυτές πόρτες περνάνε τα παιδιά που διακονούν κατά τη Θεία Λειτουργία και ο διάκος και συμβολίζουν με τη διακονία τους στη γη τους αγίους αγγέλους. Έτσι γνωρίζουμε ότι οι άγγελοι βρίσκονται μαζί μας κατά την τέλεση του μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας. Η μεσαία πόρτα του τέμπλου ονομάζεται Ωραία Πύλη και συμβολίζει την πύλη του Ουρανού. Στον τρούλο εικονίζεται ο Χριστός Παντοκράτορας και γύρω του άγγελοι που τον διακονούν. Άγγελοι υπάρχουν αγιογραφημένοι σε πολλά σημεία του ναού.

Κατά τη Μικρή Είσοδο, που γίνεται στη Θεία Λειτουργία και συμβολίζει τον ερχομό του Χριστού στον κόσμο, μεταφέρεται το Άγιο Ευαγγέλιο από τη βορεινή πόρτα του τέμπλου, όπου εικονίζεται ο Αρχάγγελος Γαβριήλ, και μέσα από τον κυρίως ναό περνάει την Ωραία Πύλη και τοποθετείται στην Αγία Τράπεζα. Τα παιδιά που κρατούν αναμμένα κεριά συμβολίζουν τους αγγέλους. Στη Μεγάλη Είσοδο τα παιδιά συνήθως κρατούν τα εξαπτέρυγα, δύο μεγάλους μεταλλικούς δίσκους στους οποίους εικονίζονται τα Σεραφίμ με έξι πτέρυγες. Κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας τα εξαπτέρυγα τα τοποθετούν πίσω από την Αγία Τράπεζα.

Κατά την διάρκεια της Εισόδου του Ιερού Ευαγγελίου ο ιερέας λέει την ευχή:

«Δέσποτα Κύριε Θεέ μας, που έβαλες στους ουρανούς τάγματα και στρατιές αγγέλων και αρχαγγέλων για να υπηρετούν τη δόξα σου, κάμε και τώρα με την είσοδό μας άγιοι άγγελοι να έλθουν, για να λειτουργούν μαζί μας και να δοξάζουν την καλοσύνη σου. Γιατί σε σένα πρέπει κάθε δόξα, τιμή και προσκύνηση, στον Πατέρα, τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα, τώρα και πάντα και στους ατελεύτητους αιώνες. Αμήν». Στην ευχή αυτή παρακαλεί ο ιερέας τον Κύριο να στείλει αγίους αγγέλους να συλλειτουργούν κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας. Αν και εμείς δεν τους βλέπουμε, πλήθος από αυτούς μας περικυκλώνουν συγκεντρωμένοι μαζί μας στο ναό.

Μετά την Μικρή είσοδο ψάλλεται ο Τρισάγιος ύμνος σύμφωνα με τον αγγελικό ύμνο που άκουσε ο προφήτης Ησαΐας στο θαυμαστό όραμά του (Ησ. 6,3). Ενώ ψάλλεται το «Άγιος ο Θεός, Άγιος ισχυρός, Άγιος Αθάνατος, ελέησον ημάς» ο ιερέας εύχεται: «Ο άγιος Θεός, εσύ που βρίσκεις ανάπαυση στους αγίους, που σε ανυμνούν τα Σεραφείμ και σε δοξολογούν τα Χερουβείμ και σε προσκυνεί κάθε επουράνια δύναμη...». Και εδώ βλέπουμε αναφορά στους αγγέλους που δοξολογούν και προσκυνούν τον Θεό.

Η προσφορά του θυμιάματος αυτή τη στιγμή θυμίζει τον «Άγγελο του Θυμιάματος» στον ουρανό και ο καπνός που ανεβαίνει συμβολίζει τις προσευχές των πιστών που ανεβαίνουν στον Θεό κατά την λατρεία. Στο τέλος ο ιερέας δοξάζει τον Θεό που «κάθεται σε θρόνο Χερουβικό». Με την παρουσία του πλήθους των αγγέλων ακούμε το Αποστολικό και Ευαγγελικό ανάγνωσμα που είναι ο Λόγος του Θεού στους πιστούς, οι οποίοι φανερώνουν την χαρά τους ψάλλοντας τον αγγελικό ύμνο «αλληλούϊα» που σημαίνει «αινείτε τον Θεό». Άγγελοι και πιστοί χαρούμενοι χαιρετούν τον Κύριο που έρχεται στη σύναξη των πιστών του.

Ο ύμνος που ψάλλεται πριν και μετά την Μεγάλη Είσοδο είναι ένας από τους πιο όμορφους στην Ορθόδοξη υμνολογία. Κατά την Μεγάλη Είσοδο μεταφέρονται από την Αγία Πρόθεση στην Αγία Τράπεζα και προεικονίζεται η Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου ο οποίος θα έρθει με δόξα κυκλωμένος από τους ουράνιους αγγέλους. «Εμείς, που μυστικά εικονίζομε τα χερουβείμ και ψάλλομε στη ζωοποιό Τριάδα τον τρισάγιο ύμνο, ας αφήσουμε κάθε βιοτική μέριμνα, για να υποδεχθούμε τον Βασιλέα των όλων, που άορατα συνοδεύεται από τις αγγελικές τάξεις. Αλληλούϊα». Πράγματι η μέριμνα για τη ζωή πρέπει να βρίσκεται πολύ μακριά και ο ουρανός κοντά όταν ψάλλεται ο κατανυκτικός αυτός ύμνος.

Στην ύψιστη στιγμή του καθαγιασμού των Τιμίων Δώρων ο ουρανός έρχεται πιο κοντά μας και συνειδητοποιούμε από τη μια μεριά την μηδαμινότητά μας και από την άλλη την ανέκφραστη αγάπη του Θεού που έφερε τον άνθρωπο από την ανυπαρξία στην ύπαρξη και τον αξίωσε να συμμετέχει στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας. Γι' αυτό ο ιερέας εύχεται: «...Σε ευχαριστούμε και γι αυτήν εδώ τη λειτουργία, που καταδέχτηκες να δεχθείς από τα χέρια μας, αν και σε παραστέκουν χιλιάδες αρχαγγέλων και εκατομμύρια αγγέλων, τα Χερουβείμ και τα Σεραφείμ, που με έξι φτερούγες, με πολλά μάτια, πετούν και φτερουγίζουν θριαμβευτικά ψάλλοντας τον νικητήριο ύμνο και λέγοντας». Ο χορός ψάλλει τον ύμνο των αγγέλων: «Άγιος, Άγιος, Άγιος είσαι Κύριε των Δυνάμεων· γεμάτος ο ουρανός και η γη από τη δόξα σου. Σώσε μας, ύψιστε Θεέ· ευλογημένος ο ερχόμενος στο όνομα του Κυρίου. Σώσε μας, ύψιστε Θεέ». Ο ύμνος βασίζεται στον αγγελικό ύμνο που άκουσε ο προφήτης Ησαΐας και με τον οποίο οι Ιουδαίοι υποδέχθηκαν τον Ιησού Χριστό κατά την είσοδό Του στα Ιεροσόλυμα. Καθώς οι φωνές μας γεμίζουν το ναό ενώνονται με τις αγγελικές φωνές και μεταφέρονται στο θρόνο του Θεού. Γι' αυτό και ο ιερέας ευχόμενος λέει: «Μαζί με αυτές και μείς τις άγιες δυνάμεις, Δέσποτα φιλόνητο, μεγαλόφωνα λέμε· Άγιος είσαι και πανάγιος, εσύ και ο μονογενής Υιός σου και το Άγιο Πνεύμα σου· Άγιος είσαι και πανάγιος και μεγαλόπρεπη είναι η δόξα σου· εσύ, που τόσο αγάπησες τον κόσμο σου, ώστε να δώσεις τον μονογενή σου Υιό, για να μη χαθεί κανένας που πιστεύει σ' αυτόν, αλλά να έχει αιώνια ζωή...»

Οι άγιοι άγγελοι συναγμένοι γύρω από την Αγία Τράπεζα μέσα στους ναούς μας,

γονατίζουν μαζί μας και προσφέρουμε όλοι την αναίμακτη θυσία.

Μετά τον καθαγιασμό προσευχόμαστε, με το στόμα του ιερέα για όλους εκείνους για τους οποίους προσφέρουμε «την λογικήν λατρείαν» για τους ζώντες και τους κεκοιμημένους, «υπέρ» όλων των Αγίων και κυρίως της Υπεραγίας Θεοτόκου στην οποία ψάλλουμε αυτόν τον μοναδικό ύμνο: «Άξιόν εστιν ως αληθώς, μακαρίζειν σε την Θεοτόκον, την αιμακάριστον και παναμώμητον και μητέρα του Θεού ημών. Την τιμιωτέραν των Χερουβείμ και ενδοξοτέραν ασυγκρίτως των Σεραφείμ, την αδιαφθόρως Θεόν Λόγον τεκούσαν, την όντως Θεοτόκον, σε μεγαλύνομεν». Πιο ψηλά και από τους αγγέλους ακόμα, κάθετα η μοναδική απ' όλο το ανθρώπινο γένος, η Παναγία Μητέρα του Κυρίου που ταπεινά δέχτηκε να συνεργήσει στη Σάρκωσή Του. Μπροστά της γονατίζουν όλες οι ουράνιες δυνάμεις.

Ακολουθεί το μέρος της θείας Λειτουργίας όπου οι πιστοί προετοιμάζονται για τη Θεία Κοινωνία και αρχίζει με ευχές και δεήσεις. Ανάμεσα στις αιτήσεις μας είναι και αυτή: «Ας ζητήσουμε από τον Κύριο άγγελο ειρήνης, να μας οδηγεί πιστά και να μας φυλάει ψυχικά και σωματικά».

Την ώρα που απαγγέλλουμε το «Πάτερ ημών» ο διάκος σταυρώνει το οράριο στην πλάτη του συμβολίζοντας έτσι τη θέση των αγγελικών πτερύγων κατά τη λατρεία τους στο Θεό. Και ίσως αν ξέραμε θα ακούαμε το θρόισμα των αγγελικών πτερύγων να αναδιπλώνονται.